

Голові разової спеціалізованої вченої ради
в Національному технічному університеті
«Дніпровська політехніка»
доктору наук з державного управління,
професору
ЛИПОВСЬКИЙ Н. А.

Рецензія

Шпекторенка Ігоря Валентиновича, доктора наук з державного управління, професора на дисертацію Першиної Наталії Геннадіївни *«Публічне управління у сфері охорони нематеріальної культурної спадщини в Україні»* подану на здобуття ступеня доктор філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю ефективного публічного управління охороною нематеріальної культурної спадщини (НКС) в умовах стрімких соціальних, політичних та технологічних змін, що відбуваються в Україні. Сьогодні, у контексті триваючої військової агресії, збереження культурної ідентичності, традицій та обрядів набуває стратегічного значення як важливий елемент національної безпеки, морального опору та майбутнього відродження країни.

Активне впровадження інструментів та технологій у сферу публічного управління відкриває нові можливості для збереження та популяризації НКС. Розвиток цифрового врядування сприяє формуванню нових форм взаємодії між державними органами, громадськими організаціями, фахівцями культурної сфери та широкою громадськістю. В умовах зміненої геополітичної реальності цифрові інструменти дозволяють забезпечити доступність, прозорість та інклюзивність у сфері охорони НКС, а також зберегти культурну пам'ять народу попри фізичну руйнацію територій і переміщення населення.

Реформа децентралізації влади в Україні значно розширила можливості органів місцевого самоврядування у сфері культурної політики, зокрема – у виявленні, підтримці та збереженні елементів нематеріальної культурної спадщини на місцевому рівні. Саме на місцях зберігаються живі традиції, фольклор, ремесла, обряди, які потребують систематичного підходу до їх документування, популяризації та передачі майбутнім поколінням. Успішна реалізація місцевих ініціатив у сфері НКС може стати основою для формування моделей цифрового культурного розвитку громад, які відповідають як національним, так і європейським пріоритетам у галузі культурної спадщини.

Зважаючи на сукупність наведених вище аргументів, можна визнати, що тема дисертаційної роботи Н. Г. Першиної є актуальною та своєчасною.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертації, відповідають встановленим вимогам до цього виду наукових робіт. Забезпечення належного рівня наукової новизни, обґрунтованості та вірогідності цих положень, висновків і рекомендацій досягнуто завдяки:

1. Успішному вирішенню поставлених наукових завдань, що сприяло досягненню мети дослідження та повноцінним висновкам.
2. Узгодженості структурно-логічної схеми дослідження з визначеною метою, що забезпечило чітку організацію та послідовність наукового аналізу.
3. Використанню широкої джерельної бази за темою дисертації. Список використаної літератури налічує 244 найменування, з яких 54 є англomовними джерелами, що свідчить про глибоке та всебічне вивчення предмета дослідження; достатній кількості апробацій отриманих результатів на науково-практичних конференціях, що підтверджує практичну значущість та наукове визнання результатів дослідження.

4. Відповідності предметної спрямованості дисертаційного дослідження галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», що гарантує релевантність та актуальність проведених досліджень у контексті сучасних вимог і тенденцій.

Таким чином, дисертація відповідає всім необхідним критеріям наукової достовірності та практичної значущості, забезпечуючи високий рівень наукової новизни та обґрунтованості сформульованих положень, висновків і рекомендацій.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.

Зміст дисертаційної роботи здобувача та опублікованих наукових праць свідчить, що основні положення, які визначають наукову новизну дисертації, одержані в результаті оригінального наукового дослідження, сформульовані нею самостійно та відображають особисті авторські здобутки.

Основні результати, що характеризують елементи наукової новизни, полягають у тому, що: *уперше*: на основі аналізу Аналітичної доповіді ЮНЕСКО 2023 року виокремлено та ідентифіковано процесні та функціональні характеристики формування та реалізації публічного управління у сфері охорони НКС для використання їх в практиці України у зазначеній сфері. Емпірично доведено, що функції планування (формування політики, бюджетування), прийняття рішень, мотивації, організації (координації), комунікації, контролю (оцінки) та роботи з суб'єктами практичної діяльності та носіями нематеріальної культурної спадщини тісно взаємопов'язані та відіграють ключову роль у забезпеченні ефективного збереження та розвитку НКС; запропоновано методологічний підхід автора, що базується на гібридизації процесного підходу в публічному управлінні з теоретичними перспективами МСП у контексті дослідження М. Садрі, А. Арістиду та Д. Равазі, що дозволило обґрунтувати принципи публічного управління у сфері охорони

НКС в Україні: партнерство та демократичність (зацікавлених сторін та соціальних оцінок); мікроекономічної поведінки (прозорість та публічність); стійкість; інституційної перспективи (системність та ефективність); соціальна відповідальність бізнесу; меценатство; управлінського та організаційного пізнання (законодавче стимулювання та легітимація діяльності); спроможностей та ресурсів (громадянська активність), а зазначені принципи публічного управління корелюють із функціями управління: наприклад, принцип інституційної перспективи найбільш змістовно пов'язаний із функцією планування та формування політики; принцип мікроекономічної поведінки – передусім із функцією мотивації та організації; принцип спроможностей і ресурсів головним чином реалізується через функції планування та організації (координації); принцип управлінського та організаційного пізнання охоплює весь управлінський цикл як набір функцій, а не лише завдяки функції організації (координації) та обміну досвідом; принцип зацікавлених сторін і соціальних оцінок найперше виявляється через функції комунікації, прийняття рішень, контролю.

удосконалено: перелік ключових аспектів публічного управління в контексті Європейської інтеграції та культурної спадщини: Європейський культурний простір; міжнародні договори та конвенції; обмін досвідом. Окремим аспектом є роль держави та громадськості в публічному управлінні у сфері охорони НКС: державна підтримка охорони НКС; законодавче забезпечення; залучення громадськості; фінансування охорони культурної спадщини; інноваційні підходи; міжнародне співробітництво; формулювання охорони нематеріальної культурної спадщини як складного і багатофункціонального управлінського процесу, який вимагає системного підходу та залучення зусиль різних суб'єктів політики та політичних інститутів. Публічне управління відіграє в цьому процесі ключову роль, забезпечуючи планування (формування політики, бюджетування), прийняття рішень,

мотивацію, організацію (координацію), комунікацію, контроль (оцінювання) та роботу з персоналом – суб'єктами практичної діяльності та носіями НКС.

набули подальшого розвитку: концепт про системність інструментів публічного управління, особливо щодо взаємозв'язку та співвідношення принципів управління з його функціями, який доведено тим, що обґрунтовані у даному дослідженні принципи публічного управління у сфері охорони нематеріальної культурної спадщини корелюють із функціями публічного управління; принципи публічного управління у сфері охорони нематеріальної культурної спадщини в умовах міжсекторального партнерства в Україні: партнерство та демократичність (зацікавлених сторін та соціальних оцінок); мікроекономічної поведінки (прозорість та публічність); стійкість; інституційної перспективи (системність та ефективність); соціальна відповідальність бізнесу; меценатство; управлінського та організаційного пізнання (законодавче стимулювання та легітимація діяльності); спроможностей та ресурсів (громадянська активність); критерії та показники для оцінки ефективності заходів з охорони нематеріальної культурної спадщини: кількість заходів та активностей; залучення громади; освітня та просвітницька діяльність; соціальні показники; економічні показники; інфраструктура та ресурси; моніторинг та оцінка; цифрові технології.

Практичне значення одержаних результатів.

Висновки дослідження відповідають сформульованим завданням, меті та змісту самої роботи. Основні концептуальні та практичні положення доведені до рівня практичних рекомендацій і можуть бути використані в процесі розроблення та реалізації заходів щодо удосконалення публічного управління у сфері охорони нематеріальної культурної спадщини.

Висновки та рекомендації наукового дослідження використані у діяльності Управління культури і туризму Донецької обласної державної адміністрації під

час заходів з охорони культурної спадщини у 2024 році (Довідка про впровадження № 177/0/191-25 від 13 лютого 2025 р.), Дніпропетровської обласної асоціації органів місцевого самоврядування (Довідка про впровадження № 63/01-2025 від 17 січня 2025 р.), під час вдосконалення навчально-методичного забезпечення освітніх програм в ННІДУ НТУ «Дніпровська політехніка» (Довідка про впровадження № 12-34/185 від 30 грудня 2024 р.).

Дисертаційна робота Н. Г. Першиної є самостійним і структурно завершеним дослідженням, що характеризується єдністю змісту, має науково-теоретичну та практичну цінність. Практичне значення одержаних результатів полягає в практико-орієнтованих рекомендаціях та пропозиціях, які можуть бути використані для вдосконалення удосконалення публічного управління у сфері охорони нематеріальної культурної спадщини.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях.

Основні наукові результати дисертаційної роботи опубліковані в 12 наукових працях, із них: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 7 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій. Провідний внесок за обсягом у публікаціях у співавторстві належить аспірантці і визначено у переліку публікацій у тексті дисертації.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії й надають авторові право публічного захисту дисертації. Детальний аналіз представленого рукопису дисертації та наукових публікацій дає підстави констатувати ідентичність публікацій і основних положень дисертаційного дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Дисертаційне дослідження виконано на відповідному науковому рівні. Висновки та пропозиції, сформульовані автором, є логічно обґрунтованими та підкріплені аналітичним матеріалом. Праця відповідає вимогам чинного законодавства у сфері авторського права та суміжних прав. У дисертації використано лише ті наукові ідеї та положення, які були отримані автором особисто, з урахуванням його попередніх публікацій у співавторстві. Аналіз наукового змісту роботи та використаних джерел не виявив ознак порушення норм академічної доброчесності. Усі випадки запозичення наукових ідей інших дослідників супроводжуються належними посиланнями на відповідні джерела, що свідчить про дотримання принципів наукової етики.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

Дисертація складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатку. Загальний обсяг дисертації становить 294 сторінок, з них 202 – основний текст, 2 таблиці, 8 рисунків, 3 додатки, список використаних джерел вміщує 244 найменування, з них 54 – іноземною мовою.

Структура дисертації має логічну побудову і сприяє розкриттю теми і мети дослідження, вирішенню поставлених завдань. Дисертація оформлена відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, що висуваються до такого роду наукових робіт. Зміст наукових праць розкриває основні положення дисертації.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Віддаючи належне науковим здобуткам автора, представленим у дисертаційній роботі, слід відзначити наявність дискусійних моментів, що викликають певні зауваження.

1. В дисертації в цілому вміщено зрозумілий погляд автора на широке коло проблем розвитку публічного управління у сфері охорони нематеріальної культурної спадщини. Однак, повністю не розкритим є питання: чому до початку ХХІ століття нематеріальна культурна спадщина не була предметом активних наукових досліджень в Україні? Які зміни та причинно-наслідкові передумови сприяли зростанню інтересу до цієї теми?

2. Вимагає уточнення питання про те, чому управлінський підхід до охорони нематеріальної культурної спадщини часто ігнорується в наукових дослідженнях (п. 1.1, с. 51, 52, 55)? Які переваги та виклики впровадження управлінського підходу в цій сфері?

3. Які конкретні інструменти публічного управління НКС автор вважає найефективнішими? У тексті розділів 2, 3 згадуються, наприклад, правові, економічні, соціальні методи, але чи пропонується чітка система їх застосування?

4. Яким чином враховано в моделі (рис. 3.2) (с. 228) асиметрію ресурсів між учасниками? Наприклад, як малі громадські організації можуть конкурувати з великим бізнесом або державними інститутами у впливі на політику у сфері охорони нематеріальної культурної спадщини?

5. Чи має пропозиція використання процесного підходу в публічному управлінні у сфері охорони нематеріальної культурної спадщини перспективу вибору інструментів захисту від «музеефікації» культурної спадщини? Як уникнути того, щоб охорона нематеріальної культурної спадщини стала експонатом, а не живою практикою?

Втім, висловлені зауваження, питання не применшують загальної високої оцінки рівня виконання дисертаційної роботи, її теоретичної цінності та практичної значущості.

Висновок. З огляду на актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків можна зазначити, що дисертаційна робота Першиної Наталії Геннадіївни «Публічне управління у сфері охорони нематеріальної культурної спадщини в Україні» є самостійним, оригінальним, завершеним науковим дослідженням, у якому обґрунтовано теоретичні основи застосування процесного підходу в публічному управлінні у сфері охорони нематеріальної культурної спадщини та міжсекторального партнерства в цій сфері, надано відповідні практичні рекомендації, що має суттєве значення для галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування».

На підставі вищезазначеного можна констатувати, що дисертаційна робота Н. Г. Першиної відповідає вимогам, що передбачені наказом Міністерства освіти та науки від 12.07.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (пункти 5, 6, 8), а її автор – Першина Наталія Геннадіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний рецензент:

доктор наук з державного управління,
професор, професор кафедри державного
управління і місцевого самоврядування
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»

Ігор Валентинович
ШПЕКТОРЕНКО

